



РЕЦЕНЗИЯ

от **Велислава Атанасова Чавдарова-професор доктор във ВТУ“Св.св.Кирил и Методий“**, **Философски факултет, катедра „Психология“**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“

област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.2.*Психология*

докторска програма по трудова и организационна психология

Автор: ИВА ИВАНОВА ДИМИТРОВА

Тема: АКАДЕМИЧНА И КАРИЕРНА МОТИВАЦИЯ ПРИ СТУДЕНТИ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „ПРАВО“

Научен ръководител: : ДОЦ. Д-Р РУСАНКА ПЕТКОВА МАНЧЕВА

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р 559 от 22.03.2023 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **„АКАДЕМИЧНА И КАРИЕРНА МОТИВАЦИЯ ПРИ СТУДЕНТИ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „ПРАВО“**“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2.Психология, докторска програма „Трудова и организационна психология. Автор на дисертационния труд е Ива Димитрова – редовен докторант към катедра “Психология“ с научен ръководител доц.д-р Русанка Манчева.

Представеният от Ива Димитрова комплект материали на електронен и хартиен носител е в съответствие с Правилника за научните степени и звания на ЮЗУ.

Докторантката е приложила 4 броя публикации.

Считам че по отношение на процедурата и качеството на представената научна продукция не се регистрират нарушения. Дисертационният труд е оригинална научна разработка с несъмнени достойнства.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Професионалният и творчески път на Ива Димитрова показват устойчивост, целенасоченост и прецизност на научните интереси и стремеж към съвместяване на научното развитие в областта на психологията с професионална административна и преподавателска дейност. Докторантката демонстрира интелектуален капацитет, заслужаващ позитивна оценка. Тези заключения са отразени и в нейното кариерно развитие.

Авторката е факултетски секретар и асистент в катедра „Психология“ на ЮЗУ. Професионалният ѝ опит е повече от 8 години и включва експертна административна и преподавателска дейност и работа по проекти. В обучението и трудовия ѝ път са налице едновременно последователност, упоритост и стремеж към надграждане и развитие.

Процедурата по придобиване на ОНС „Доктор“ е проведена коректно, при спазване на всички законови изисквания.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Актуалността на темата е безспорна, тъй като модернизацията на съвременното образование в значителна степен е свързана с оптимизацията на професионалното развитие и мотивацията на студентите, което налага непрекъснато подобряване на академичната среда що се отнася до повишаване

на нейното качество чрез иновативни методи на преподаване и поведение. В съвременните условия, когато социализацията на индивида и постигането на определена позиция зависят от неговата интеграция на трудовия пазар, процесът на формиране на професионална кариера не случайно се разглежда като противоречив и сложен. Включването на професионалната идентичност като predisposition за успешна кариерна реализация е креативен подход, детерминиращ значимостта на рецензирания дисертационен труд.

В същото време кариерата в определена степен е пренебрегвана от психолозите, изследващи професиите, тъй като редица автори са на мнение, че съвременните промени в кариерните модели се дължат в голяма степен на външни фактори. Личностният фактор продължава да бъде negliжиран от специалистите, занимаващи се с човешки ресурси. В настоящия труд е налице аналитико-интерпретативен подход към професионално - личностния профил, с акцент върху значимите за изпълнението на професията „юрист“ качества. Формата за тяхното представяне е психограма, която включва списък с аргументирано описание и степен на изразеност на характеристики с обхват на значимост, валиден за успешното изпълнение на юридическата професия.

Дисертантката прилага коректен интегрален подход. Изследването е новаторско и креативно, с несъмнена практическа насоченост, позиционирано в полето на трудовата и организационната психология.

4. Познаване на проблема

Основен акцент в дисертацията е изследването на кариерната и академична мотивация на студенти от специалност „Право“ във връзка с избора им на професията „юрист“. Изхожда се от разбирането, че по своята същност юридическата професия е многопластова, динамична и изисква комплексни качества, коректна професионална ориентация и висока потребност от постижения. Докторантката демонстрира отлично познаване на разглежданата проблематика, представяйки задълбочен обзор и критичен анализ на класически и

съвременни проучвания на спецификата на кариерния избор и кариерните ориентации. Изведени са основните характеристики на двата конструкта и техните взаимовръзки с определени личностни черти в динамичен аспект. Направен е теоретичен анализ на водещи психологически концепции и модели, обясняващи феномените. Текстът се отличава с аналитичност и задълбочено познаване на теоретичната база и най-актуалните изследвания по проблема в световен мащаб.

5. Методика на изследването

От семантиката на ключовите понятия в заглавието е ясно, че докторантката е положила научно-изследователските си усилия в широкото дискуссионно поле на съвременната психология, фокусирани в конкретиката на едни от най-актуалните теми, свързани с организационната психология и психологията на образованието. **Целта** на теоретико-приложното изследване е да се изследва наличието на взаимовръзки между академичната и кариерна мотивация при студенти от специалност „Право“ и такива, изучаващи други специалности, както и да се установят значими различия в контекста на двата конструкта по отношение на основни личностни характеристики и демографски особености, разглеждани като предиктори за избора на юридическата професия.

Анализът на събраната емпирична база дава възможност на авторката да конструира и апробира авторски инструмент за установяване на особеностите на академичната и кариерна мотивация на студенти, обучаващи се в специалност „Право“ .

Водещата хипотеза е обвързана с допускането, че при студентите от специалност „Право“ академичната мотивация е по-висока в сравнение с тази на студентите от други специалности. Според коректно формулираните подхипотези, мотивацията на студентите е зависима от личностните им особености, пол, социо-демографски характеристики и др. Изследователските задачи кореспондират със заложените цел, предмет, обект и хипотези.

В съответствие с така формулираните цел и хипотези е избран и научно-изследователският инструментариум, който включва анкетна карта за установяване на демографските особености на изследваните лица, методика за изследване на равнищата на академична мотивация, въпросник на Херцбърг за трудова мотивация и петфакторен личностен въпросник на Макрий-Коста. Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, формулирани в дисертационния труд.

За успешното реализиране на целта и задачите на психологичното изследване, в него участват 317 респонденти, от които 186 студенти от специалност „Право“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ гр. Благоевград и 131 участника (контролна група) от различни социални и хуманитарни направления.

При обработката на получените данни са използвани статистически и математически методи като дескриптивна статистика, изчисляване на средни стойности, еднофакторен дисперсионен анализ, корелационен, регресионен, медиаторен и модераторен анализ. Събраните емпирични данни са анализирани с помощта на компютърната програма SPSS.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 163 страници и се състои от увод, три глави, заключение, приноси, литературна справка и приложения.

Първа глава представя теоретичен анализ на конструктите академична мотивация и избор на кариера. Съдържателен фокус в изследването е поставен върху теоретичната и емпиричната верификация на структурните компоненти на професионалната идентичност и психологическите аспекти на кариерата.

Не подлежи на съмнение фактът, че кариерата структурира голяма част от всекидневната реалност и служи като основен източник за лична идентичност и самооценка. Професионалните роли определят начина, по който се възприема работата – като предизвикателна и носеща удовлетворение, или като скучна,

отегчителна и стресираща. По същество работата структурира голяма част от всекидневните социални взаимоотношения.

Друг аспект на професионалния живот, който допринася за повишаване на чувството за благополучие е социалната взаимосвързаност. Нещо повече – събитията в кариерното развитие имат социални последици върху останалите сфери на функциониране, както и последици върху самата личност.

Анализът, реализиран от Ива Димитрова се отличава с аналитичност и критичност и показва отличните ѝ умения за работа с научен текст.

Втора глава представя организацията на емпиричното изследване, резултатите, тяхната интерпретация и обсъждане. Проведеното проучване е структурирано и анализирано коректно и задълбочено. Обхватът му съответства на изискванията за такъв тип научен труд.

При анализа и интерпретацията на получените данни докторантката разгръща изследователския си потенциал, демонстрирайки компетентност и професионализъм, заслужаващ несъмнена позитивна оценка. Направените обобщения са релевантни на получените резултати и имат практическа приложимост.

Списъкът на използваната литература включва 185 броя източници на български и английски език. Дисертацията съдържа 45 броя таблици и 19 фигури.

По отношение на качествените и количествените качества на дисертационния труд считам, че докторантката е изпълнила минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и съответно по чл.24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Не се констатира плагиатство. Дисертацията е оригинална научна разработка. Представените публикации са свързани с темата на дисертационния труд и демонстрират изследователска ерудиция. Авторефератът синтезирано и точно отразява съдържанието на дисертацията.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В теоретичен аспект могат да се открият следните научни приноси:

- Чрез използване на интегрален изследователски подход е проучена и систематизирана информацията за академичната мотивация и кариерния избор на личността в структурно-динамичен аспект.
- Направените констатации и аналитични наблюдения са основа за конструиране и апробиране на авторски инструмент за установяване на особеностите на академичната и кариерна мотивация на студенти, обучаващи се в специалност „Право“ и в други хуманитарни специалности.
- Задълбочено и всеобхватно е анализирана структурата на академичната мотивация и динамиката на кариерната ориентация и детерминиращите ги фактори, между които пол, възраст и личностни черти. Открито е влиянието им върху избора на изучаваната специалност.
- Проучени са предикторите, които комплексно влияят и определят избора на кариера изобщо и в частност в сферата на правото.

В приложен аспект могат да се открият следните научни приноси:

- Проведено е иновативно изследване за установяване на академичната и кариерна мотивация сред студенти от специалност „Право“ с отчитане на личностните и демографските им особености, даващо ценна информация на университетските преподаватели, кариерните и бизнес консултанти, юридическите психолози и правните организации.
- Установени са различията на изследваните лица по отношение на академичната и кариерна мотивация, професионалния профил и личностните им особености в полово-ролеви и възрастов план.

- Емпирично е доказано взаимовръзката между мотивацията към постижения и аспектите кариерния избор при студентите, обучаващи се в специалност „Право“.
- Моделът на изследването е описан комплексно. Предметът, обектът, целта и задачите са точно формулирани. Приложена е адекватно структурирана авторска методика за изследване на измерваните величини.
- Проверката на заложените хипотези и подхипотези е осъществена посредством подходящ инструментариум и статистическа обработка на данните. Извършеният качествен сравнителен анализ на резултатите е коректно осъществен.
- Формулираните изводи са релевантни на конкретното изследване, а обобщението има реалистична приложимост.
- Резултатите и интерпретациите от проведеното изследване дават ценни насоки за студентите, тестовата методика има широк приложно-практически характер и би била от полза в работата на университетските преподаватели, кариерните и бизнес консултанти, юридическите психолози и правните организации.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представеният списък от 4 публикации по темата на дисертацията съответства на изискванията за придобиване на ОНС „доктор“. Публикуването им на български и английски език в престижни списания е гаранция за професионализъм. Задълбочеността и качеството им са несъмнени.

9. Лично участие на докторантката

Участието на докторантката при планирането, провеждането, анализа, обобщението и интерпретацията на получените от теоретико-приложното изс-

ледване данни е безспорно. В отделните етапи е демонстриран професионализъм и прецизност. Формулираните приноси съответстват на постигнатите резултати.

10. Автореферат

Авторефератът синтезирано и точно отразява съдържанието на дисертационния труд. Разработен е според изискванията на Правилника за придобиване на научни степени в ЮЗУ и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

С цел популяризиране на дисертационния труд бих препоръчала публикуването му като монографичен труд.

12. Лични впечатления

Представената разработка показва отличната теоретична и практическа подготовка на докторантката по изследваните проблеми, както и уменията ѝ да обработва, интерпретира, анализира и обобщава резултати от проведено психологическо изследване. Разработката е балансирана и добре структурирана.

Направените изводи и констатации по отношение на избора на кариера и съпътстващите детерминанти са едновременно адекватни и смели. Считам, че авторката притежава необходимите умения и компетентности, за да продължи научното си развитие.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговаря на всички изисквания на Закона за научните степени и звания в Република България, Правилника за прилагането му и Правилника на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Разработка показва, че докторантката Ива Димитрова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност

3.2. Психология като **демонстрира** качества и способности за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното теоретико-приложно изследване, представено в рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Ива Димитрова в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Трудова и организационна психология“.

10.04 2023 г.

Рецензент:

Проф.д-р Велислава Чавдарова